

NLD

1. Introductie

NLD staat voor Nonverbal Learning Disability (niet-verbale leerstoornissen). Vanaf de jaren zeventig is dit orthobeeld omschreven. Het gaat bij NLD om een neurologische aandoening. Kinderen met NLD hebben problemen in het niet-verbale ontwikkelingsdomein zoals motorische problemen, problemen met de visueel-ruimtelijke gewaarwording en interpretatie en soms ten gevolge van die problemen ook gedragsproblemen. Het gaat bij NLD om een verklaring voor de problemen. De aanpak kan in veel gevallen zijn zoals weergegeven bij de andere orthobeelden. In dit orthobeeld zal het niet gaan om de leerproblemen t.g.v. NLD, maar om de gevolgen voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.

2. Omschrijving

Als dat gedeelte van de hersenen dat verantwoordelijk is voor niet-talige aspecten van je functioneren zich niet goed ontwikkelt, kunnen er allerlei leerproblemen ontstaan zoals leesproblemen en in meerdere mate ook rekenproblemen. Kinderen met NLD verkenden als jong kind de omgeving niet d.m.v. kijken en voelen, maar meer afstandelijk in de vorm van vragen stellen. Vaardigheden en leren lopen gaan vertraagd en resulteren in onzekerheid in de beweging, maar ook de ontwikkeling van andere motorische vaardigheden zoals klimmen, knippen, manipuleren met spelmateriaal, leren fietsen, papier- en penvaardigheden verlopen vertraagd en problematisch. Het gebrek aan visueel-ruimtelijk inzicht leidt ook vaak tot hoogtevrees. Deze kinderen bouwen minder visuele beelden op in hun geheugen, hetgeen tot onzekerheid en angsten kan leiden. Deze kinderen onthouden vooral de verbale geheugeninhouden. Vanwege de basisonzekerheid spelen ze op safe en hebben ze moeite met nieuwe situaties en claimen de volwassene om daar zekerheid aan te ontlennen. Daarom gaan ze nieuwe sociale situaties vaak uit de weg. Vanuit die onzekerheid kunnen ze de dingen alleen maar in zwart-wit zien en is er weinig sprake van nuancering. M.b.t. de sociale ontwikkeling is te zien dat ze zich wel proberen aan te passen, maar dat sociale vaardigheden toch minder tot sociale kennis leiden. Maar ook in het aanpassen aan of binnen sociale situaties zijn er problemen. NLD-kinderen hebben vanwege de geringere sociale kennis moeite om zich in te leven in an-

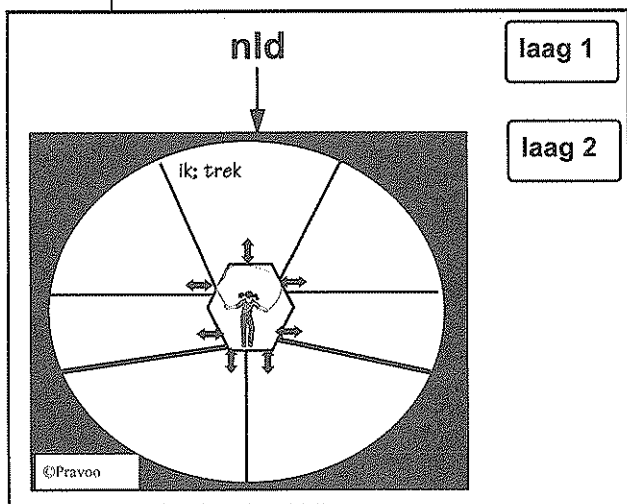
deren en vertonen een gebrek aan sociaal inzicht in sociale situaties. In het kader van deze gedragsorthotheek is het bijzondere van NLD-kinderen dat ze niet uitsluitend visueel-motorische problemen hebben, maar ook gedragsproblemen kunnen vertonen. In dit orthobeeld zullen we de problemen met de strikte visuele waarneming niet verder uitwerken, maar de sociaal-emotionele problemen centraal stellen. NLD-kinderen zijn vaak weinig flexibel in hun denken. Ze hebben moeite met het accepteren van regels en het zich aanpassen aan nieuwe situaties. Ze kunnen angstig zijn in nieuwe situaties, snel ruzie hebben, hebben vaak moeite om zich in te leven in anderen, zijn gevoelig voor dingen die in hun ogen niet eerlijk zijn en hebben wat meer conflicten met de leerkracht.

Hun sociale intelligentie is matig en dat betekent dat ze domme dingen kunnen doen bij het omgaan met anderen. Ze reageren nogal verbaal en weten soms niet van ophouden. Daarbij kan het gaan om een hinderlijke vorm van aandacht vragen. De visuele problemen kunnen er ook voor zorgen dat ze moeite hebben om gezichten te onthouden en non-verbale taal te interpreteren.

De sterke kanten van een kind met NLD zijn gelegen in de goede taalontwikkeling en een goed verbaal geheugen. Men schat dat ongeveer 5% van de kinderen op de basisschool lijdt onder de gevolgen van NLD.

3. Diagnose

De strikte NLD-diagnose wordt gesteld op basis van

onderzoek door een pedagoog/psycholoog. Daarbij worden er diverse tests en toetsen gebruikt. De diverse onderzoeksmiddelen kunnen de verschillende kenmerken van NLD in kaart brengen. Men kan o.a. op basis van een intelligentie-onderzoek een groot verschil vaststellen tussen de verbaal-talige (gemiddeld of hoger) en de perfoormaal-niet-talige (lager dan gemiddelde) prestaties. Daarnaast is het belangrijk dat ook de typische sociaal-emotionele kenmerken van het kind in kaart gebracht worden. Dat kan de leerkracht zelf doen m.b.v. de diagnosemiddelen uit deze orthotheek. Zie daarvoor de meer algemene diagnosemiddelen uit deze orthotheek zoals weergegeven op pagina 21-40 en dan de diagnosemiddelen:

- diagnosezoekwijzer op pagina 22;
- diagnosehulp 1 op pagina 29-33;
- diagnosehulp 2 op pagina 34-36;
- diagnosehulp 3 op pagina 37;
- diagnosehulp 4 op pagina 38-40.

Maak ook gebruik van de observatie-/inventarisatie-lijst op pagina 519.

Bohn, Stafleu en van Loghum geven een test uit voor de non-verbale leerstoornis.

4. Verklaring

NLD is een neurologisch kenmerk en veelal aangeboren. In termen van de schijf van 7 is het een ik-trek. Het gaat bij NLD om een stoornis in het functioneren van de rechterhersenhelft. De informatieverwerking in die hersenhelft verloopt niet adequaat. De problemen beginnen eigenlijk al bij de tekorten om tot een goede waarneming te komen. Het kind leert minder door zien en voelen, want daar is die hersenhelft o.a. verantwoordelijk voor. De kinderen zijn wel goed in het waarnemen van details, maar hebben moeite met het geheel. Het dysfunctioneren rechts wordt veroorzaakt door zuurstofgebrek bij de geboorte of hoofdletsel bij een ongeluk. Het gevolg van het dysfunctioneren in de niet-verbale ontwikkelingsgebieden zijn leerproblemen, maar er kunnen ook gedragsproblemen ontstaan. Naast de leerproblemen en de gedragsproblemen kunnen ook (psycho-)motorische problemen voorkomen.

Als je als kind minder visuele beelden van je omgeving op kunt bouwen in je geheugen, mis je een basis-

houvast. Dat gebrek aan fundament kan tot onzekerheid en angsten leiden. Het kind neemt de buitenwereld op een onbetrouwbare wijze waar en dat veroorzaakt onlustgevoelens waar zij/hij ook heftig op kan reageren. Het kind met NLD heeft moeite met het analyseren, organiseren en synthetiseren van informatie uit de omgeving, zoals sociale situaties en het gedrag van anderen. Dat betekent dat die sociale ervaringen weinig kennis opleveren. Het kind leert weinig van die sociale situaties. Daardoor beheerst het minder sociale vaardigheden, is het inzicht in sociale situaties beperkt en doet het kind vaak onhandige dingen in sociale situaties. De verklaringen voor de gedragsproblemen moeten dus gezocht worden in de ontwikkeling van het kind. Als jong kind hebben ze ook minder exploratiedrang dan de andere kinderen.

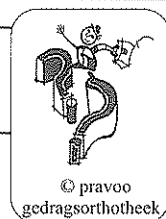
5. Begeleiding

De sociaal-emotionele kenmerken van de kinderen met NLD zijn niet eenduidig. Dat betekent dat er ook niet eenduidige adviezen te geven zijn m.b.t. de te gebruiken orthotechnieken. Het enige dat wel zeker is, dat is dat straffen bij deze kinderen weinig zin heeft (zie Molenaar, blz. 73). Neem dan ook een orthobeeld dat de sociaal-emotionele problemen van het kind het beste weergeeft en ga te werk zoals daarin aangegeven. Zie voor een overzicht pagina 2. Zorg er voor dat de begeleiding maatwerk wordt. Bovendien is NLD niet te genezen. Het kind heeft blijvende begeleiding nodig en pedagogische/didactische adaptivering van het onderwijsaanbod. Noteer de handelingsplaninhouden op het formulier op blz. 44.

Algemene tips

1. Als kinderen visueel zwak zijn, zijn er twee invalshoeken, nl. het rekening houden met dat tekort en het begeleiden om dat tekort te verminderen en ten tweede de sterke kanten van het kind gebruiken om dat tekort te compenseren. De compensatie ligt in het gegeven dat het belangrijk is om tijdens alle leer- en sociale situaties zoveel mogelijk te verbaliseren, d.w.z. met taal ondersteunen wat er gebeurt.
2. Accepteer dat het kind 'verbalig' is en veel vragen stelt. Neem ook de tijd om de problematische sociaal-emotionele situaties uit te praten. Dat past ook bij het type kind. Daarbij hoeft u zich niet in te houden door simpele woorden te gebruiken.
3. Vanwege de visuele beperkingen is het belangrijk om het kind te helpen de ruimtes van de school, het lokaal en de tafels te verkennen. Begeleid het kind daarbij en verbaliseer.
4. Bekijk of het nodig is dat het kind een eigen plek heeft waar het altijd naar toe kan als het de oriëntatie even kwijt is. Dat betekent ook dat u het moet accepteren als het kind even de drukte wil ontvluchten en even naar die rustige plek wil. Ook bij conflicten kan de time-out even helpen om tot rust te komen en weer greep op de situatie te krijgen.
5. Bekijk welke sociale problemen het kind heeft en begeleidt die aan de hand van het orthobeeld Sociale problemen op pagina 645 en verder. Een speciale in-

Observatie-/inventarisatielijst NLD

Naam/groep:

Geboortedatum:/afgenomen op:/ingevuld door:

Onderstreep wat van toepassing is en geef eventueel op de witregels toelichtingen/aanvullingen.

Observatie- en inventarisatiegegevens:

1. Het kind is onzeker.

2. Het kind vertoont angsten.

3. Het kind claimt de leerkracht.

4. Het kind leert weinig van de sociale ervaringen/
maakt steeds dezelfde fouten.

5. Het kind is sociaal onhandig, doet/zegt ongepaste
dingen in sociale situaties.

6. Het kind sluit zich af van sociale situaties/isoleert
zichzelf.

7. Het kind heeft moeite emoties te herkennen.

8. Het kind vertoont heftige reacties als: kwaad wor-
den, uitdagend gedrag, schreeuwen en/of dingen ka-
pot maken.

9. Het kind vertoont ingehouden reacties zoals een
angstige blik, terugtrekken, passiviteit.

10. Het kind heeft faalangst/een onjuist zelfbeeld. Zie
voor de bepaling bijlage 8.2 op blz. 370 en verder.

11. Er is sprake van gevoelens van depressieve aard
bij het kind.

12. Het kind is te praterig en stoot daarmee anderen
af.

13. Het kind kan onverklaarbaar boos worden.

14. Het kind heeft gebrekkige sociale vaardigheden
zoals het niet adequaat communiceren met iemand (te
dicht op iemand staan, niet luisteren en alleen maar
zelf aan het woord zijn).

15. Het kind heeft moeite met het herkennen en inter-
preteren van non-verbale signalen (gebaren, gelaatsuit-
drukking, etc.).

16. Het kind begrijpt figuurlijk taalgebruik niet en
neemt alles letterlijk.

17. Het kind heeft weinig controle over de eigen emo-
ties.

18. Het kind heeft een slecht gevoel voor humor/
begrijpt grapjes niet.

19. Het kind heeft een beperkt inlevingsvermogen.

20. Het kind heeft moeite zich in nieuwe sociale situa-
ties in/aan te passen.

21. Het kind gaat nieuwe sociale situaties vaak uit de
weg.

22. Het kind is angstig in sociale situaties.

23. Het gedrag van het kind is erg onvoorspelbaar.

24. Het kind heeft een zwakke motoriek.

25. Het kind heeft rekenproblemen.

Andere gegevens uit de andere diagnosemiddelen:

Aanvullende gegevens:

valshoek is het gebrek om vanuit sociale ervaring te leren. Laat het kind een sociaal leerboekje (in een schrift of een map) maken waarin sociale situaties worden beschreven waarin het kind niet goed functioneerde. Na de omschrijving van die problematische situatie is er ook aangegeven wat de aanbevolen wijze van functioneren dan wel is; wat het kind moet zeggen en wat het wel of niet (niet lachen in die situatie) moet doen. Voor kinderen met NLD is dit een belangrijk leerboekje, omdat ze veel herhaling nodig hebben en dat betekent dat u de inhoud van die sociale situaties regelmatig moet bespreken en ook voor moet bespreken. U noemt dan een sociale situatie uit dat boekje die fout is gegaan en u laat het kind vertellen hoe het zich moet gedragen. Slijp zo die sociale kennis in. Het gebrek aan sociaal inzicht kunt u ook op deze manier behandelen.

6. Omdat kinderen met NLD nogal star kunnen zijn, is het belangrijk gebeurtenissen goed voor te bespreken, maar ze ook te leren dat er meer wegen naar Rome leiden en dat dingen ook op een andere manier kunnen. Laat ze zien welke andere manieren er in de praktijk ook kunnen. Accepteer aan de andere kant ook dat het kind behoefte heeft aan een vast verloop van de dingen.

7. Hanteer rijmpjes om de klassenregels aan te leren. Zie voor voorbeelden pagina 439 en verder.

8. Leer het kind dingen vanuit de ander te bekijken. Leer het hoe anderen een bepaalde situatie beleven, wat ze voelen en wat ze denken. Oefen ook met het kind hoe het anderen kan vragen wat die ander bedoelt.

9. Het voorafgaande betekent ook dat het kind iemand nodig heeft die het uitlegt wat er in een bepaald conflict gebeurt en speelt bij de deelnemers aan dat conflict.

10. Bekijk of het nodig is de visualiserings te vergroten zoals methode-onderdelen, werkbladen, leerboeken, etc.

11. Soms gaan kinderen visuele ontwikkelingsmaterialen uit de weg, terwijl de ontwikkeling van de visuele wel belangrijk is, denk maar aan het lezen. Begeleid die visuele door het kind te leren kijken. Laat het de vinger gebruiken om de waarneming te leiden en verbaliseer daarbij.

12. Bekijk of er werkhoudingsbegeleiding nodig is, zoals weergegeven in het orthobeeld concentratieproblemen op pagina 281 en verder.

13. Als het kind moeite heeft emoties te herkennen is het aan te bevelen dat aan te leren aan de hand van de woordenlijst op pagina 340 en de daarbij aangegeven activiteiten van pagina 338-339. Belangrijk hierbij is het kind te helpen zicht te krijgen op zijn eigen emoties. NLD-kinderen worden er mee overspoeld zonder er greep op te krijgen. Verbaliseer dat voor hen. Leg uit wat er gebeurt en hoe het kind zich voelt en hoe dat heet. Breng ordening aan in de opeenvolging van emoties, hoe de emoties ontstaan en wat de belangrijkste emoties zijn in die bepaalde situatie.

14. Help het kind de non-verbale reacties te leren herkennen en te interpreteren door het kind per dag op

een zo'n non-verbale uiting te wijzen. Dat licht u toe door het kind na verloop van tijd te vragen wat een uiting van een klasgenoot of van uzelf betekent. Een handig hulpmiddel kan zijn het aanleggen van non-verbale uitingen die te vinden zijn in tijdschriften. Laat het kind zo'n smoelenboek opbouwen en noteer de vermoedde sociaal-emotionele achtergronden. Herhaal het bespreken van die non-verbale uitingen regelmatig, omdat dat bij NLD-kinderen ingeslepen moet worden.

15. Vaak vertonen NLD-kinderen tekorten op het gebied van de sociale vaardigheden. Ze staat vaak te dicht op iemand of overvallen anderen met een waterval aan woorden. Oefen die gewenste sociale vaardigheden zoals aangegeven staat op pagina 682 t/m 684.

16. Leer het kind te nuanceren en wijs het op de diverse mogelijkheden die er zijn om iets op te lossen en aan te pakken en dat het niet allemaal zwart-wit is.

17. Bekijk of het kind moeite heeft met het verkeer in het lokaal, zoals het vinden van een plekje en het vinden van de spullen. Zorg voor overzichtelijke bakjes of vakjes zodat het kind zijn spullen makkelijk kan vinden. Zorg eventueel voor een eigen ladensysteem. Geef het kind de zekerheid dat als het ruimtelijke problemen heeft, u het niet gek vindt dat het uw hulp inschakelt. Vraag eventueel een klasgenoot om het kind te helpen met opruimen en ordening scheppen.

18. Zorg bij jonge kinderen voor houvast van een dagritmepakket. Hoewel het kind verbaal is ingesteld, kan het dagritmepakket wel helpen om de ordening aan te brengen. Zie voor de opzet en de kaartjes pagina 139-140.

19. Omdat het kind zo verbaal is ingesteld, kunt u ook gebruik maken van de verhalen uit deze orthotheek. Zie pagina 75, 76, 187 t/m 196, 223, 224, 371 t/m 373, 394 t/m 396.

20. Zorg ervoor dat het kind weet dat het op bepaalde momenten van de dag zijn verhaal even kwijt kan en zijn behoefte om te praten kan bevredigen. Deel dat aan het begin van de dag mee.

6. Ouderadvisering

Voor de begeleiding van de ouders kunt u gebruik maken van de diverse voorlichtingsbrieven uit de map *Tips voor thuis*, waarbij het steeds de vraag is wat het betekent om meer talig dan visueel-ruimtelijk ingesteld te zijn. Neem blz. 5 en 6 van de map *Tips voor thuis* en maak een keuze.

7. Verder lezen/websites

NLD, van M. Molenaar-Klumper, Harcourt, Amsterdam, 2003.

NLD van A. Dijk, Lisse 2002.

Websites

www.nld.be

www.nldinfo.nl

<http://nld.startmee.nl>

<http://knppraktijk.nl> met o.a. speciale NLD-schalen.